

שבת מ.

אתמר: חמין שהוחמו מערב שבת; רב אמר: למחר רוחץ בהן כל גופו אבר אבר, ושמואל אמר: לא התירו לרוחץ אלא פניו ידיו ורגליו...תנו רבנן: מרחץ שפקקו נקביו מערב שבת...ומשרבו עוברי עבירה התחילו לאסור... מאי עוברי עבירה? - דאמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא: בתחילה היו רוחצין בחמין שהוחמו מערב שבת, התחילו הבלנים להחם בשבת ואומרים: מערב שבת הוחמו, אסרו את החמין והתירו את הזיעה. ועדיין היו רוחצין בחמין, ואומרים מזיעין אנחנו - אסרו להן את הזיעה...

רא"ש שבת ג:ז

ואלו הגזירות היו אף ביום טוב...אלמא דעל שבת ויו"ט גזרו כאחד...דאע"ג דהוסק מערב יום טוב אסור לרוחץ:

רמב"ם יום טוב א:טז

רחיצה וסיכה הרי הן בכלל אכילה ושתיה ועושין אותן ביום טוב שנאמר אך אשר יאכל לכל נפש לכל שצריך הגוף, לפיכך מחמין חמין ביום טוב ורוחץ בהן פניו ידיו ורגליו, אבל כל גופו אסור משום גזירת מרחץ, וחמין שהוחמו מערב יום טוב רוחץ בהן כל גופו ביום טוב שלא גזרו על דבר זה אלא בשבת בלבד.

ביצה כא:

משנה. בית שמאי אומרים: לא יחם אדם חמין לרגליו אלא אם כן ראוין לשתייה, ובית הלל מתירין. עושה אדם מדורה ומתחמם כנגדה.

ביצה יב.

דאמר לך מני - בית שמאי היא, דאמרי: לא אמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך - הותרה נמי שלא לצורך. דאי בית הלל - הא אמרי: מתוך שהותרה הוצאה לצורך - הותרה נמי שלא לצורך.

שולחן ערוך או"ח תקיח:א

מתוך שהותרה הוצאה לצורך אכילה, הותרה שלא לצורך...

תוספות ביצה כא: ד"ה לא יחם

...ודוקא לרגליו אבל לכל גופו מודה דאסור דדבר השוה לכל נפש בעינן וזה אינו ראוי אלא לבני אדם מעונגין אבל ידיו ורגליו שוה לכל נפש.

רמב"ם שבת כב:ב

מפני מה אסרו חכמים ליכנס במרחץ בשבת, מפני הבלנין שהיו מחמין חמין בשבת ואומרים מערב שבת הוחמו, לפיכך גזרו שלא יכנס אדם למרחץ בשבת אפילו להזיע, וגזרו שלא ישתטף כל גופו בחמין ואפילו בחמין שהוחמו מערב שבת אבל פניו ידיו ורגליו מותר...

שולחן ערוך או"ח סימן שכו

א - (א) אסור לרוחץ (ב) כל גופו, אפי' כל אבר ואבר לבד, אפילו במים שהוחמו מערב שבת, בין אם הם בכלי בין אם הם בקרקע; (ד) ואפילו לשפוך המים על גופו ולהשתטף, אסור; אבל מותר לרוחץ (ה) בהם פניו ידיו ורגליו. הגה: או שאר איברים, כל שאינו רוחץ כל גופו. והני מילי (ז) בחמי האור, אבל בחמי טבריא מותר לרוחץ אפילו כל גופו יחד, ואין צריך לומר בצוננין...

ז - (כא) הרוחץ בנהר, צריך שינגב גופו יפה כשעולה מהנהר, מפני שלא ישארו המים עליו ויטלטלם ד' אמות בכרמלית, לפי שהעולה מן הרחיצה יש רבוי מים על גופו...

ט - מותר (כה) לרוחץ פניו ידיו ורגליו בדברים שאינם משירים שער מעורבים עם דברים המשירים, ובלבד שלא יהיה הרוב מדבר המשיר.

י - מותר לרוחץ ידיו במוסין. הגה: דגיבול כלאחר יד, שרי; ואסור לרוחץ ידיו במלח, וכ"ש בבורית שקורין זיי"ף בל"א, או בשאר חלב שנימוח על ידיו (ל) והיו נולד.

משנה ברורה סימן שכו

(א) אסור לרוחץ וכו' - גזירה שמא יבואו עי"ז להחם בשבת: (ב) כל גופו - וה"ה רוב גופו דרובו ככולו: (ד) ואפילו לשפוך וכו' - היינו אפילו ממים שהוחמו מע"ש... (ה) בהם - היינו בחמין שהוחמו מע"ש אבל בחמין שהוחמו בשבת אסור אפילו ידיו לבד. (ז) בחמי האור - לפיכך במקום

שנוהגין להחם המקוה צריך ליזהר שלא יהיה רק פושרין דאל"כ אסור לטבול בו [ח"א]: (כא) הרוחץ בנהר וכו' - כתבו הפוסקים דנהגו שלא לרוחץ כלל בנהר או במקוה דמצוי לבוא לידו סחיטת שער ועוד כמה טעמים...מיהו ידיו ורגליו מותר לרוחץ בנהר כשמנגב קודם שילך ד"א: (כה) לרוחץ פניו ידיו וכו' - היינו אפילו יש לו זקן וה"ה שער ראשו אך שלא יסחטם אחר רחיצתו: (ל) והיו נולד - ודמי לריסוק שלג וברד שנתבאר לעיל בסימן ש"כ שאסור ג"כ מטעם זה... ועיין בספר תפארת ישראל שכתב דבורית שלנו שהיא רכה לכו"ע אסור משום ממחק... וכן מצאתי בספר דברי מנחם בשם המעש"ר בפ' כ"ב מהלכות שבת דין י"ג דהוא ממרח וממחק והוא אב מלאכה ופסיק רישא וכו' והוא פשוט ויש להזהיר העם ע"ז מאד עכ"ל...

ביאור הלכה שכו:א

* במים שהוחמו מע"ש - ומצטער אף על פי שאינו חולי כל הגוף י"ל דמותר לרוחץ [חידושי רע"א]:

ערוך השולחן או"ח שכו:ב

...מ"מ כיון דנאסרה רחיצת הגוף לא פלוג רבנן באופן הרחיצה... והאיסור אינו מפני המלאכה שנעשתה בהם אלא מפני עצם הרחיצה שכן גזרו חכמים:

שולחן ערוך או"ח ס' תקיא

א - מותר לעשות מדורה להתחמם כנגדה.

ב - מותר להחם ביו"ט מים לרוחץ (ט) ידיו (י) אבל לא כל גופו, אפילו אינו רוחצו בבת אחת... אבל במים שהוחמו מע"ט, מותר לרוחץ כל גופו אפילו כאחד; מיהו דוקא חוץ למרחץ, אבל במרחץ אסור. הגה: (יח) ויש אוסרים בכל ענין, וכן נוהגין, (טור והרא"ש).

משנה ברורה ס' תקיא

(ט) ידיו - וה"ה פניו ורגליו דרחיצת פניו ידיו ורגליו הוא דבר השוה לכל נפש ומ"מ לא ירחצם במרחץ שמא יבוא לרוחץ שם כל גופו: (י) אבל לא כל גופו - פי' להחם מים כדי רחיצת כל גופו דרחיצת כל גופו הוא דבר שאין שוה לכל נפש רק למעונגין הרגילין בזה: (יח) ויש אוסרין בכל ענין - דס"ל דאין חילוק בין שבת ליו"ט ואסרו רחיצה ביום טוב כמו בשבת. [ודוקא כל גופו כאחד אבל אבר אבר לכו"ע מותר לרוחץ] ואפילו להשתטף באותן חמין אסור לדעה זו. ועיין בא"ר שכתב דרוב הפוסקים ס"ל כדעה ראשונה אלא שנוהגין לאסור ואין לשנות המנהג:

שו"ת מהרי"ל סימן קלט

מנהג פשוט שלא לרוחץ בצונן בשבת

ערוך השולחן או"ח תקיא:א

...ואותן שביום ראשון אין מעשנין ובשני מעשנין מזלזלין ביום טוב שני...

שמירת שבת כהלכתה, פרק יד

ז - כשם שאסורה רחיצת כל הגוף כולו במים חמים בשבת, כך היא אסורה גם ביו"ט, אף אם המים הוחמו בערב יו"ט (כא). ומותר לרוחץ אבר אבר, ולא כל הגוף כולו בבת אחת, במים שהוחמו בערב יו"ט. ולצורך רחיצת פניו ידיו ורגליו אף מותר להחם מים ביו"ט עצמו.

יא - נוהגים שלא לרוחץ בשבת ויו"ט את כל הגוף אפילו במים קרים אלא רק את חלקי הגוף שאינם מכוסים שערות, ומותר לרוחץ את החלקים האלה במים קרים או אפילו במים פושרים שהופשרו מבעוד יום במידה כזאת שאין מרגישים את חום המים. וכשהוא מצטער, כגון ביום שרב, מותר אף להתקלח במים כאלה כרגיל בימות החול, ומכל מקום יזהר שלא לסחוט את השערות.

הערה כא - ויל"ע כהיום שרוב בנ"א יש להם חדר אמבטיה בביתם, או לפחות מקלחת, למה נאסר רחיצת כך הגוף משום שאינו שוה לכל נפש...וצ"ע.

שמירת שבת כהלכתה פרק יט, הערה ג

ושמעתי מהגרש"ז אויערבך שליט"א... ומיהו לענין רחיצת כל הגוף נראה שמכיון שבזמננו ה"ז שוה לכל נפש..

הנחיות לשלושה ימים – ר"ה ושבט

רחצה ביום טוב: אשכנזים: בדוד שמש – ניתן לרחוץ כרגיל, ואפילו כל גופו בחמין. ויש המקפידים לרחוץ במים פושרים בלבד^[2]. **במים שהוחמו בבוילר, וכיבו את הבוילר לפני החג^[3]**: ניתן לרחוץ פניו, ידיו ורגליו (ואולי כל גופו, איבר איבר – רמ"א, תקי"א, ב. ואם רוחץ בפושרים ייתכן להקל יותר)^[4].

ספרדים: בדוד שמש – יכולים לרחוץ כרגיל. **בבוילר**: אם כיבו אותו לפני החג – יכולים לרחוץ כרגיל. אם נשאר דולק בחג, יכול לרחוץ פניו, ידיו ורגליו (ע"פ שו"ע תקי"א, ב).

כמובן שצריך להיזהר:

- א. לא להדליק את הבוילר ביו"ט ולא ללחוץ על שום כפתור.
- ב. לא לסחוט שיער. ועדיף לא להרטיב את השיער מחששות אלו.
- ג. לא לחפוף ראש (אם כי מצד הדין יכול לשים שמפו, בלי לחפוף, ולהורידו במים. אבל לכתחילה עדיף לא להסתבך). כדי לא לתלוש שערות.
- ד. אם הרטיב שיער, לא יסחטנו, אבל יכול לנגבו במגבת.
- ה. לא לסרק את השיער (אלא חלש, בצורה שלא ייתלשו שיערות).
- ו. לא להשתמש בסבון רגיל אלא בנוזלי.

^[2] **טעם המקפידים על מים פושרים בלבד**: פשוטות פסיקת הרמ"א, תקי"א ב, לאסור רחיצת כל גופו, אפילו במים שהוחמו לפני יו"ט. אולם ניתן להקל בפושרים, כי לדעת הנודע ביהודה, פושרים נחשבים כקרים לעניין גזרת מרחצאות.

טעם המקלים לרחוץ כרגיל בדוד שמש: דוד שמש קל יותר, כיוון שלא נעשתה שום פעולה אנושית במים – על פי רע"א, שכ"ו על מג"א ס"ק ד. ולכן הוא קל יותר, אפילו ממים שהוחמו לפני יו"ט.

^[3] ואם לא כיבו את הבוילר – אשכנזים לא יוכלו להשתמש במים, כיוון שהרמ"א אסר אפילו איבר איבר, אך במקום של צער, יוכלו לרחוץ (עיין הגהות רע"א, שכ"ו ס"ק א), וראוי שגם במקרה זה ירחצו רק במים פושרים.

^[4] **בשבט**: אין לרחוץ כלל (ובמקום צורך, יש מקום להקל במים פושרים מדוד שמש, או כאשר המים בבוילר ממילא פושרים). ולכן טוב לרחוץ ביום השני של ראש השנה, וכך יהיה האדם מוכן בשבת, כמו בשבת רגילה.